

Phẩm 68: NHIỀU TÂM

Hỏi: Đã biết, không có riêng tâm số, cũng không có tương ứng. Nay tâm là một hay nhiều? Có người cho rằng, tâm là một nhưng tùy sinh nên nhiều.

Đáp: Có nhiều tâm. Vì sao? Vì Thức gọi là tâm, mà thức về sắc, về hương đều khác, thế nên có nhiều tâm. Lại, nhãn thức sinh khác, nghĩa là đợi các duyên ánh sáng hư không. Nhĩ thức cũng vậy. Ba thức trần đến mới sinh khởi. Ý thức từ nhiều duyên mà sinh. Nên biết chẳng phải một. Nếu thức biết trần, tướng thường như vậy, thì làm sao biết các trần khác? Nếu nhiều tâm sinh, thì mới có thể biết được, như đúng sai biết khác, Hoặc biết được sự sai khác giữa quyết định hay do dự, giữa thiện hoặc bất thiện hay vô ký. Trong thiện, cũng có sự khác nhau của thiền định, giải thoát, bốn Vô lượng, thần thông v.v... Trong bất thiện, cũng có sự khác biệt của tham dục, sân giận, si mê. Vô ký cũng có sự khác nhau của quá khứ vị lai. Có thức năng khởi nghiệp nơi thân, miệng, có cái khởi oai nghi, hoặc hòa hợp hoặc xa lìa, bởi thứ lớp duyên tăng thượng, mỗi mỗi đều có sai khác, nên các tâm cũng khác. Với lại, tịnh, bất tịnh v.v..., các thọ nhận có sai khác, nên tâm cũng có khác. Sở tác sai biệt nên tâm có sai khác. Lại tịnh, bất tịnh v.v..., mỗi tâm tánh đều khác. Nếu tâm tánh tịnh, thì chẳng thể làm cho cấu uế, như ánh sáng mặt trời vốn là sạch, chẳng thể bị ô nhiễm được. Nếu tánh không thanh tịnh, thì chẳng làm cho tịnh được. Như tánh của lông là đen, thì không thể làm cho trắng được. Trong bố thí, thật có tâm thanh tịnh. Trong pháp sát sinh, thật có tâm chẳng thanh tịnh, thế nên chẳng phải một. Lại tùy thuộc vào vui hay khổ mà có cảm thọ khác nhau, thế nên tâm cũng chẳng phải một. Như nói các Tỳ-kheo dùng thức để biết sự việc gì đó. Nghĩa là biết khổ, vui, không khổ không vui, nếu như tâm chỉ là một, thì một thức phải có khả năng giữ lấy tất cả cảnh trần! Nói nhiều tâm là tùy theo căn mà sinh thức, thế nên không thể nắm giữ tất cả trần. Nếu tâm là một, thì cái gì ngăn ngại, mà chẳng giữ lấy hết thấy các trần? Thế nên biết, có nhiều tâm. Với lại, pháp được chấp giữ khác, nhau thì chủ thể chấp lấy cũng khác. Như người, hoặc tự biết tâm mình, chớ làm sao tự biết tự thể được? Như mắt, không thể tự thấy mắt, dao chẳng tự cắt dao, ngón tay chẳng tự xúc. Thế nên, tâm chẳng phải một. Trong kinh Viên Dụ có dạy: Ví như loài khỉ vượn, bỏ một nhánh cây, lại vịn ngay vào nhánh cây khác. Tâm cũng như vậy, sinh khác, diệt khác. Nếu tâm là một, mà nói sáu thức, thì lời nói này, bị phá hủy. Như trong

kinh dạy: Thân hoặc sống trong mười năm, mà tâm mỗi niệm đều sinh diệt. Lại nói là nên quán trụ tâm vô thường. Tâm nối tiếp nhau này nên trụ, niệm niệm không dừng. Như một nghiệp chẳng thể nắm giữ hai lần! Thức cũng như vậy không chú trọng ở duyên cảnh. Như lửa củ chẳng dời được đến củi. Như vậy nhãn thức chẳng đến trong tai. Thế nên biết, có nhiều tâm.

Phẩm 69: MỘT TÂM

Hỏi: Tâm là một. Vì sao? Vì như trong kinh dạy, tâm này đã từ lâu bị tham v.v... làm cho ô nhiễm. Nếu tâm khác, thì chẳng gọi là thường bị nhiễm ô. Trong Kinh Anh Lạc có dạy: Nếu tâm thường tu tập tín, giới, thí, vãng và tuệ thì khi chết, được sinh lên trên. Trong kinh Thiên có dạy: Đạt được thiền thứ nhất, thì tâm điều hòa, mềm mại, nên từ thiền thứ nhất đạt đến thiền thứ hai. Vả lại trong phẩm Tâm, có nói: Tâm thường động chuyển, như cá mất nước. Vậy nên các ông, phải phá trừ quân ma. Cho nên biết tâm là một. Động là ở đây đến chỗ kia. Lại trong Tạp Tạng, Tỳ-kheo cũng có dạy: “Trong hang có năm cửa, khi vượn nhảy nhót, lại có vượn khỉ đứng yên, chờ cho rằng như xưa. Thế nên biết một tâm. Trong hang thân năm cửa căn đều động, nay tức là xưa nên mới nói: “Đừng cho là như xưa”. Lại nói, tâm này rong ruổi khắp nơi, như ánh sáng mặt trời chiếu soi. Người trí có thể điều chế tâm, như câu móc chế phục voi. Thế nên biết một tâm dong ruổi trong các duyên. Vì vô ngã, nên tâm khởi nghiệp. Vì tâm là một, mới có thể khởi các nghiệp, rồi trở lại tự nhận chịu quả báo. Tâm chết, tâm sống, tâm trói buộc, tâm giải thoát, đều là gốc sử dụng có thể nhớ nghĩ. Thế nên biết tâm là một. Do tâm là một, nên có thể tu tập, nếu mỗi niệm diệt thì không có năng lực tu tập. Lại trong Phật pháp là vô ngã, do tâm là một nên gọi là tướng chúng sinh. Nếu nhiều tâm, thì chẳng phải là tướng chúng sinh. Lại trái thấy, phải biết, chẳng lẽ thấy khác biết khác. Thế nên biết chỉ một tâm, tự thấy tự biết.

Phẩm 70: CHẲNG PHẢI NHIỀU TÂM

Ông tuy nói thức của sắc v.v... khác, việc này không đúng. Vì sao? Nếu tâm là một, mà làm nhiều thứ nghiệp, giữ lấy các sắc, thanh v.v... Như một người ở trong nhà năm hướng, ôm giữ trần khắp hướng, tức là tâm trụ ở trong mắt, chờ đợi các duyên như ánh sáng v.v... để có thể thấy sắc. Như chính người này, ở nơi khác đợi bạn, thì cũng chính là tâm ấy biết sai khác. Như chính người này, trước thì biết, nhưng sau lại không biết; hoặc như là biết sai, rồi lại biết đúng. Như chính người này, trước là thanh tịnh, nhưng sau lại chẳng thanh tịnh. Hoặc như biết do dự tức là biết chắc chắn. Như chính người này, trước là người do dự, sau là người quyết định. Tâm bất thiện tức trở lại là tâm thiện và cũng là tâm vô ký. Như chính người này, hoặc là nghĩ thiện, hoặc nghĩ bất thiện, hoặc nghĩ vô ký, chính tâm ấy thực hành oai nghi đến đi sai khác. Như chính người này thực hiện các thứ oai nghi như các hành động đến, đi v.v... Như thế, tâm thanh tịnh, chính là tâm chẳng tịnh; tâm chẳng tịnh chính là tâm thanh tịnh. Như chính người này, trước thanh tịnh, nhưng sau trở lại chẳng tịnh. Tức là tâm tương ứng với an vui, sau lại chính tâm ấy tương ứng với khổ đau. Như chính người này, vốn là người an vui, sau lại là người khổ sở. Thế nên nói tâm chỉ là một, nhưng tạo nhiều nghiệp. Ông nói: Một thức chẳng thể giữ lấy sáu trần, nên chẳng phải một tâm. Điều này không đúng. Tôi cho rằng, căn sai khác, nên thức có khác nhau. Nếu thức trú trong mắt, thì chỉ nắm lấy sắc, mà không nắm giữ trần gì khác, các thức còn lại cũng vậy. Ông nói, pháp được chấp giữ khác nên chủ thể chấp giữ cũng khác, thì điều này chẳng phải. Tâm pháp có thể biết tự thể. Như đèn tự chiếu sáng cũng chiếu tỏ cho mọi vật khác. Như người toán số cũng có thể tự tính, mà cũng tính được cho người khác. Như vậy, tâm là một, có thể biết tự thể, cũng có thể biết người khác. Ông nói ví dụ con khỉ, điều đó không đúng. Như một con khỉ bỏ một cành cây lại nắm lấy một cành cây. Tâm cũng vậy, xả bỏ một duyên, lại chấp lấy một duyên khác. Ngoài ra như ông đã nói, là khả năng tự khởi nghiệp, thì tự thọ nhận quả báo v.v... đều đã trả lời tất cả. Vì sao? Vì nếu tâm khác, thì lẽ ra tạo tác khác thọ nhận khác, chết khác, sống khác. Do có những sai lầm như thế, nên biết chỉ có một tâm.

Phẩm 71: CHẲNG PHẢI MỘT TÂM

Đáp: Ông nói: Một tâm từ lâu bị tham v.v... làm cho ô nhiễm. Việc này chẳng phải. Đối với tâm, nối tiếp nhau mãi, nên thấy là một tướng, như nói gió chiều qua, tức là gió sáng nay. Sông ngày nay, tức là sông thời xưa. Đèn sáng hôm nay, tức là đèn hôm qua. Như mọc răng, gọi là sinh lại, nhưng thật ra, cái răng trước, không thể sinh lại được; vì sinh ra tướng tự, nên gọi là sinh lại. Như vậy, tâm khác, do nối tiếp nhau mãi nên cho rằng một tâm. Ông nói: Như người nhớ nghĩ người ấy hoặc tự nhớ nghĩ đến bốn tâm (tâm xưa. Nếu tâm xưa đến nay là một, thì nhớ nghĩ cái gì? lại làm sao được dùng tâm này chính nhớ nghĩ tâm này? Chẳng có một trí có thể biết tự thể. Thế nên, chẳng phải một tâm. Ông nói về tu tập. Nếu tâm thường là một, thì làm sao tu được lợi ích? Nếu có nhiều tâm thì mới có thứ lớp các phẩm hạ trung thượng sinh khởi nối tiếp nên có tu tập. Ông nói: Tâm là một tướng. Nếu tâm là một, tức là thường, mà thường tức là thật ngã. Vì sao? Vì ngày nay gây tạo, mai sau gây tạo thường là một không thay đổi, nên gọi là ngã. Với lại, không thể biết được tướng tâm sai khác, nên mới cho là một. Như rót nước liên tục, nên cứ cho là một. Như kẻ bị bệnh mắt, thấy nắm tóc, cho là một. Nếu đối với việc này người nào có thể phân biệt, thì biết chúng có khác. Người có trí thâm sâu, có thể biết tâm khác biệt. Vì sao? Vì các vị Phạm vương trong lúc mê muội, nói như vậy: Thân vô thường, mà tâm thức là thường. Các vị Phạm Vương còn mê mờ, hướng nữa là người khác, mà không chấp là thường! Thế nên, phải khéo suy nghĩ các pháp là do duyên sinh, tuy thường đến mà tức là diệt. Như ông nói: Trái thấy, phải biết. Đó là do năng lực trí tuệ, mới thấy khác, biết khác. Như người này làm thơ người khác có thể hiểu được. Lại như người khác hành động, Thánh nhân có thể biết. Cũng như trí tuệ của Thánh nhân có thể biết những việc vị lai chưa sinh, chưa có. Vả lại, việc quá khứ, không nhớ nghĩ. Thế nên phải biết, năng lực của trí tuệ, có thể biết việc chưa đến, chưa có. Việc này phần sau sẽ nói rõ.
